

ЗАВТРА—ДЕНЬ УЧИТЕЛЯ

«ВІДКРИВАЮ СВОЮ ПРОФЕСІЮ...»

Відкривати професію Андрієві Остапенку доведеться ще довго — лише другий рік працює він учителем математики й фізики в Кукобівській восьмирічній школі Решетилівського району. Однак уже сьогодні зрозуміло: в школу прийшов талановитий педагог, неординарна особистість. Він не йде уторованими стежками в педагогіці — постійно шукає свої. Шкода тільки — досвід його не поспішають переймати у школі, в районі.

Андрій полонив мене одразу — відвертістю, щирістю, доступністю. Міряючи кроками кімнату, він без упину говорив. Про школу, про учнів. Неодмінно додаючи при цьому займенник «мої». Думка написати про Андрія Остапенка виникла одразу й жила до тих пір, доки до рук не потрапив його щоденник. І вже перегорнувши перші сторінки, я зрозуміла, що саме він, щоденник, розповість про свого власника найкраще. З дозволу Андрія друкуємо його нотатки.

Учителів, котрі з першого ж дня у школі йдуть на повідку в старій «методі», теж можна зрозуміти. Просто вони не бачили, як можна працювати інакше. Вони самі вийшли з такої ж школи. А про Щетиніна, Амонашвілі, Шаталова знають лише те, що їхні ідеї не одержують підтримки в людей, котрі займають солідні пости в міністерстві. Хто знає, яким учителем став би я сам, якби не було в моєму житті школи Щетиніна.

Після ходіння до деканату, ректорату ми нарешті одержали направлення на практику в Зибкове Кіровоградської області. Ми були щасливі. Адже їхали в школу знаменитого Щетиніна. Пізніше завдяки клопотанню Михайла Петровича мою практику продовжувать ще на півтора місяця. За роки навчання в Полтавському педінституті змирився, було з думкою: без примусу неможливо повернути школярів до навчання. Звісно, це один з недоліків «традиційної» системи освіти, однак від нього нікуди не дінешся. В школі Щетиніна я побачив зовсім інше — учень тут був співавтором педагога, а тому йшов на уроки з радістю. Про таке раніше тільки мріялося. На моїх очах (звісно ж, не без допомоги «зацікавлених» осіб) загинув експеримент. Талановитого Щетиніна залишили без школи. Не трапилося б цього — поїхав би працювати в Зибкове: Михайло Петрович запрошував.

На сімейній «нераді» вирішили з Ольгою просити призначення в сільську школу. Покився собі не повертатися до «традиційних» уроків — учні давно від них стомилися. На основі ідей Щетиніна, Шаталова, Ерднєва розробив свою методологічну систему. Розумію, що до оптимальної її далеко, однак те, що вона /краща за традиційну, — сумніву не викликає. «Українці» в Щетиніна ідею про уроки «зауваження», укрупнюю розову подачу нового матеріалу до шести параграфів. У результаті — звільняється п'ять уроків, а це дає змогу урізноманітнити їх форму. На першому я пояснюю нову тему. Потім заходжу з іншого боку (щоб пізнати суть предмета, треба пізнати його з різних боків) — роблю схему матеріалу, прошу перемалювати її в зошит, а вдома — розфарбувати... Таким чином, матеріал «прокручується» кілька разів. Спробуй після цього його забути! Наступного дня змінюю форму уроку. Тема при цьому залишається та ж сама. Бачу, як у школяра з'являється впевненість у собі, у своїх знаннях, виникає смак до навчання.

Часто розбиваю клас на групи й доводжу до них одне завдання. Хто виконає його швидше? Учня, котрий даватиме відповідь, називаю не я, а група «суперники», котра, звичайно ж, зацікавлена в тому, щоб ви-

кликати найслабішого. Інші, знаючи про це, намагаються отого найслабішого «піднявати», підтягнути до свого рівня.

Сьогодні у мене найбільша (поки що!) радість. Мій «важкий» восьмий клас настільки захопився розв'язуванням квадратних рівнянь, що декого довелось виганяти на перерву силою, а Оксана Шевченко аж ніяк не погоджувалась вийти. Це справжня, хай невеличка, перемога. А от виховна година не вдалася. Розмова з самого початку була неширокою, тому я перервав її і відпустив усіх додому.

Завдяки опорним схемам вперше програму з фізики в шостому класі на п'ять уроків. Чим їх заповнити, ще не вирішив. А тут раптом підказав випадок. Моїм шестикласникам заборонили проводити вечір — не зуміли вони переконати директора в необхідності такого заходу. Зрозумів, що назріла потреба прочитати лекцію про мистецтво переконувати.

Доходжу висновку: домашнє завдання виконується з задоволенням, якщо задати на одну вправу більше, сказавши при цьому: «Із трьох вправ зробити дві на вибір», або «Вправа перша обов'язкова, вправа друга і третя — не обов'язкові». Майже гарантія, що будуть виконані всі три. Спрацьовує одна з ідей педагогіки співробітництва — ідея вільного вибору. І для цього не треба якихось особливих премудростей.

Сьогодні зайшов до гуртожитку «Продмашу». В коридорі гралися діти — гудили, зображуючи машину. Я спробував, було, й собі, тихенько гудучи, підключитися до гри. Раптом одна дівчинка різно замовила і, показуючи на мене пальцем, сказала: «Дядя п'яний». Мені раптом стало сумно. Поглянув на батьків, котрі, ченаючи машини для сміття, дивилися останніми новинами. «А чи дружите ви (по-справжньому) зі своїми дітьми?» — хотілося запитати кожного.

У школі все залежить від стосунків між учнем і вчителем. Є дві крайності цих стосунків — співробітництво й імператив. Яскравий прояв імперативу — постійний зумисний поділ колективу на вчительський і учнівський. Акцентування на цьому поділі — не що інше, як поглиблення безодні між педагогами й школярами. Чи має право директор школи кидати фразу: «Якщо ми поступимося сьогодні, то це буде нам мінус, а їм плюс» (ми — це вчителі, а вони — учні)? А сьогодні було саме так. Співробітництво ж передбачає: якщо їм плюс, то і нам плюс, якщо їм мінус, то і нам мінус.

З кожним днем усе більше переконуюсь: не в такій шко-

лі я хотів би працювати. Школа повинна існувати для учнів. У нас же — задля показухи. Аякже, краща школа в районі. Звідси — установка: все повинно блищати: підлога, дошка, столи. До стін не прихилитися — можна витерти фарбу, вікна не завішувати — штори вигоратимуть на сонці. Недавно проводив серед учнів анкетування. Одним із запитань було: чи часто тобі не хочеться йти до школи? Майже всі відповіли: щодня. І я їх розумію.

Вирішив боротися. Перед серпневою районною конференцією вчителів виступив у нашій районці з відкритим листом до колег. Виявити справжній рівень успішності учнів, засудити практику показухи, коли більше робиться «для тих, хто перевіряє», а не для школярів, замість засідань методоб'єднань, котрі проходять «для протоколу», проводити дні творчих уроків, на яких надавати слово молодим педагогам-новаторам, створити «банк ідей» — такими були мої конкретні пропозиції. Наївний, я думав: після мого листа щось зміниться. Конференція його навіть не згадала.

Вдома ченав лист від Михайла Петровича. Несподівана людина! Хоче за один день пройти матеріал цілого місяця. Мене здатися — проклятер. Так ні ж. Треба добре знати Щетиніна, щоб ні на мить не засумніватися в реальності усіх його мрій.

Чим більше читаю педагогічної літератури тим більше переконуюсь: навчання повинно бути «випереджальним». Ця думка зустрічається і у Лисенкової, і у Нікітіних, і в Амонашвілі. Потрібен горизонт, що віддаляється. До нього треба прагнути.

Намагаюсь якомога менше задавати домашніх завдань. Сільські діти — незамінні помічники на городі, вдома по господарству. Треба дивитися правді в очі: не до підручників їм. Моє завдання — максимально «завантажити» учня на уроці. Завдяки моїй «методі» з цим завданням справляюся. Сьогодні новенькі (п'ятикласники) страшенно здивувалися, коли почули, що на понеділок домашнього завдання зовсім не буде. «Інші вчителі, навпаки, ще більше задавали». Для себе пишу цю заповідь: неділя — вихідний, недоторканий день школяра, ніяких домашніх завдань!

В суботу ще раз переглянув «Соляріс». Цікаво, що одним з небагатьох, хто дивився фільм з інтересом, був мій семикласник Руслан Штока. Треба буде неодмінно обмінятися з ним враженнями. До речі, він з розумінням слухав якусь мою розповідь про Зибкове.

Пригадую, разом із Щетиніним стояли в Павлиші біля могил Сухомлинського. А потім довго говорили про загублені ідеї Шацького, Лесгафта, проте, що наша школа причісує дітей під одну гребінку, а «виховання особистості» — лише слова... Першого травня разом з Михайлом Петровичем приїхали в Полтаву. Я відразу ж подзвонив додому, повідомив про приїзд. Щетиніна відіслав у мене трубку і, тихенько спитавши, як звучить мама, привітав її зі святом. Що він бажав, не пам'ятаю. Пам'ятаю лише: це було настільки невідомо і щиро...

— Завтра день визволення Полтавщини від німецько-фашистських загарбників, — так розпочав ранкову лінійку завуч. — Нам необхідно організувати виставку квітів...

Боже мій, яка педагогічна близькочорість. Після такої фрази виникають запитання: а навіщо? для кого? яка мета всього цього? Сума ж заходів без мети не дає ніякого виховного ефекту.

У моєму п'ятому класі провів самостійну роботу. Потім попросив перевірити її і виставити собі оцінки. Ніхто не вивів більше «трійки». Оце — рівень вимогливості! Всім би таний.

Літературний запис зробила
Г. ЯРОВА.